

Оригинални научни рад
Примљен: 4. октобра 2023.
Прихваћен: 16. октобра 2023.
УДК 821.163.41.09-31 Киш Д.
10.46630/phm.16.2024.21

Марија С. Пантовић¹

Државни универзитет у Новом Пазару
Департман за филолошке науке
<https://orcid.org/0000-0002-0123-1914>

НАРАТИВНО-ПСИХОЛОШКА ПЕРСПЕКТИВА АНДРЕАСА САМА: О МЕЛАНХОЛИЈИ ЈА-ПРИПОВЕДАЧА У РОМАНУ *БАШТА*, ПЕПЕО ДАНИЛА КИША²

У раду се разматра меланхоличност која се појављује на различитим семантичким нивоима Кишовог романа *Башта*, *Пепео*. Значењско средиште односи се на меланхолију Андреаса Сама и нераскидиву везу према оцу/мајци. Значењска парадигма проширује се, додатно, интензивним присуством мајке и одсутним присуством фигуре оца, те је циљ рада да покаже како меланхолија функционише у текстуалним и психолошким празнинама ја-приповедача и приповедача. Методолошка заснованост на анализи дечачког карактера, кроз патолошки страх, омогућава да се проговором о сопству, проговара о другости и обратно.

Кључне речи: меланхолија, дечак, приповедач, сопство, мајка, отац, други

Уводне напомене

Преиспитивањем присутног одсуства, као узрока меланхолије приповедача и сина, Андреаса Сама, у роману *Башта*, *Пепео* Данила Киша, отварају се могућности растакања текста, чиме се раскривају и принципи који доводе до меланхоличних валенци стављајући под упит: принцип живота, фигуру несталога оца и немогућност бесмртне мајке, Бога, страха, сумње и тако даље. Бавећи се фигуром непронађеног оца, приповедач раскрива идеолошку и политичку позадину судбине Јевреја и логора, преиспитивањем историјски (не)представљивих доказа. Драган Бошковић, у тексту „Социјалистичка парадигма српске модерничке и постмодерничке литературе” указује на то да је дискурс нужно уплетен у идеолошке оквире: „Постмодернички, наиме, наративни текст, као већ сваки други наративни текст неће бити ‘замућен’ механизам преношења значења, већ ће раскривати ауторску интенцију, друштвене, историјске и идеолошке контексте.” (BOŠKOVIĆ 2008: 37) Јован Делић истакао је, такође, у студији *Кроз њрозу Данила Киша*, фрагментарност као један од начина да дечак/приповедач упише најпре своја сећања у модерни роман који нема чврсту структуру:

„Осамостаљивањем асоцијативних фрагмената разара се како традиционална

¹ mpantovic@np.ac.rs

² Рад је настао у оквиру докторске дисертације *Меланхолија у српској књижевности 20. века*, која је одбрањена 10.4.2022. године, на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу.

представа о цјелини, тако и о фабули, односно радњи романа; разара се и сама фабула, и чува се у оној мјери у којој то допуштају асоцијативни фрагменти и њихова међусобна повезаност.[...] Главни интерпретативни фактор у овако лабавој структури је [...] приповедач и његово детињство, његово причање.” (DELIĆ 1997: 145–146)

Позиција ја-приповедач јесте значењска мрежа различитих наративних и психолошких равни кроз које се раскривају унутрашњи страхови и размишљања јунака. Тако се кроз различите перспективе и диферентна психолошка стања рашчитавају и односи дечака према оцу и мајци. Фигуре оца и мајке значењски су део меланхолије дечака и процеса којим дечак посматрач постаје ја-приповедач.

Однос према родитељима

У аналитичком приступу разоткривања начина на који је фигура оца уписана у приповедачев текст, показује се релевантном теорија Јулије Кристеве. Кристева је у студији *Црно сунце* на партикуларном односу дете-родитељ показала која је (не)могућа ослобађајућа функција субјекта код којег није дошло да позитивног раскида са оцем или мајком. Уколико дете зна да има оба родитеља, доћи ће до симболичке идентификације, као жељом за свемоћи, само са једним – оцем или мајком:

„Посматрање свих дјечака, али и динамике психозе, допуштају да се претпоставља како су најархаичније психичке операције пројекције добрих и лоших дијелова једним не још ја у објекту још неодијељеном од њега, с циљем да изврши мање напад на другог него овладавање њиме, него свемогућно посједовање. Можда је та орална и анална свемоћ утолико интезивнија што извјесне био-психолошке особености спутавају аутономију идеално жељеног ја [...] Материнско или очинско понашање, суперзаштитничко или тјескобно, које је изабрало дијете као нарцистичку протезу и које не престаје да га обухвата као опорављајући елемент зрелог психизма, појачава склоност младунчета ка свемоћи.” (KRISTEVA 1996: 81)

Наведено идентификовање Кристева назива пројективним или свемогућим, јер субјект/дете кроз однос са једним од родитеља, надомешта немогућност идентификовања са другим. У роману *Баишћ, њејео*, меланхолија детета интегрисана је, на различите начине, у однос према оба родитеља. Интезивирани је заштитничка улога која припада мајци дечака Андреаса Сама, чиме у задатом односу Андреас – мајка долази до формирања преносне меланхолије, са родитеља на дете: „[...] сви су ми се ругали због те моје привржености мајци [...] но моја мајка је била срећна због те моје оданости и увек ме узимала у заштиту [...]” (KIŠ 1987: 20) Према се чини да простор меланхолије припада приповедачевом оцу, јер фигура оца преузима централно место приповедања, управо се маргинални семиолошки кодови формирају као примарно меланхолични. Однос према мајци, или, прецизније мајке према дечаку, јесте зачеће првих страхова и преиспитивања. У спреси са страховима које мајка усађује детету, постоји и едиповски однос који се наслућује у приповедачевом исказу, који однос према мајци означава речју „оданост”. Окренутост мајци, као јединој жени претпоставља урушавање процеса одвајања субјекта

од симболичке повезаности са фигуром мајке. Сексуалним сазревањем дечака, долази до природне жеље за одвајањем од мајке. Међутим, како је најпре наметнута оданост једној жени/мајци, дечак се правда, јер не може да разлучи однос према двома женама, мајци и госпођици Едит: „Ја бих тада, после тог фиктивног куцања на нашим вратима, силазио с мајчиног крила, тобоже случајно, да се пружим на отоману – нисам хтео да варам своју мајку, нити сам хтео, с друге стране да ме госпођица Едит затекне тако без резерве преданог љубави неке друге жене.” (KIŠ 1987: 44–45) Нарцистичка везаност мајке, која дечака преусмерава једино ка себи користи већ спознат дечаков страх од смрти како би се интезивирао осећај кривице због креираног неверства. Мајка користи сопствену смрт као залог за прекршену оданост дечака и тако наводи Андија да размишља о смрти од које страхује:

„Али моја мајка дубоко увређена мојим неверством, и не схватајући ту прерану девијацију мојих инстиката, настави да ме мучи, да говори о својој старости и о својој смрти тако да је то ствар у коју она више и не сумња и која је с овим мојим поступком само још убрзана.” (KIŠ 1987: 45)

Уколико је фигура оца у знаку одстуног присуства у дечаковом детињству, фигура мајке претпоставља присутно одсуство – она у заштитничком односу према дечаку формира страхове и блокаде у његовом осамостаљењу за даљи живот. Оптужујући дечака за неверство, мајка постаје инцијатор меланхоличног поимања живота дечака. На тај начин долази до сустицања меланхолије и мазохизма у погрешном процесу идентификације, што је показала и Јулија Кристева у студији *Црно сунце*. (Кристева 1997) Уколико је мајка субјект, а дечак објект у нарцисоидном односу који мајка потенцира и успоставља, поспешујући дати однос дечаковим страховима, дечаково кршење задатог односа изазива осећај издаје и неверства.

Мајка онда претпоставља узрок дечакове несигурности, која се, касније, развија кроз одсутно присуство оца. Почетак размишљања о смрти која ће постати централно место дечакових психоза везује се за смрт ујака. Дата смрт постаје нарочито важна, јер је дечаку саопштава мајка. Мајка дефинише дететов став и начин на који долази до формирања асоцијативних веза у психолошкој перспективи схватања смрти:

„ – Умро је твој ујак – рече моја мајка [...] Реч смрт, то дожанско семе што га је моја мајка тог јутра посејала у моју радозналост, почело је одједном да испија све сокове моје свести, а да у први мах нисам ни био свестан тог дубања. Последице те преране бременитости осетиле су се сувише брзо, вртоглавица и жеља за повраћањем. Иако сасвим неразумљиве, мајчине су ми речи дале до знања да се иза њих крије нека опасна, сулуда мисао.” (KIŠ 1987: 16–17)

Буђење дечакове свести о смрти иницираће будуће страхове, који се у психолошкој структури Андреаса конципирају као сложени системи, који одређују будућу сазнајно-вредносну путању. Тумачећи концепт дечакових страхова, који су у спрези са сновима, Јован Делић креира парадигму паралелног тумачења Андреаса Сама и Гилгамеша. Од борбе са сновима до тежње за бесмртношћу, Андреас и Гилгамеш, закључује Делић, пролазе истоветни пут: „Гилгамешова трава бесмртности ће у Киша постати књижевност; она ће омогућити макар крхку људску илузију

двоструке побједе над смрћу: кроз литературу је поново створен нестали Отац, а тиме је своју књижевну бесмртност стекао и син.” (DELIĆ 1998: 46) Идентификовање са фигуром оца огледа се у приповедачевој исповести као идентификовање са наследним страхом, јер уколико је потрага за оцем једнака потрази за сопством, очев страх једнак је онда приповедачевом страху:

„Под ударом свих тих збивања, од којих је до мене допирала само нека етерична измаглица, јер је моја мајка и сама била беспомоћна и дезоријентисана, запао сам био у неку детињасту меланхолију, изгубио сам апетит, спалио у наступу хистерије свој албум са лептирима и по цео дан лежао на кревету, прекривен преко главе. [...] Тек смо касније схватили да је моја дијареја била последица страха, што сам такође наследио од свог оца.” (KIŠ 1987: 63)

Меланхолија Андреаса Сама

Шта се заправо догађа у ја-приповедачу који је, посредством мајке, обузет мислима о смрти свих чланова породице и о сопственој смрти? Уколико меланхолик тежи да преусмери поредак у корист сопства, тежећи да прекорачи границу дозвољеног, онда долази до промишљања субјекта о начину на који се жеља може реализовати. Уколико се Андреас Сам бори против „анђела сна”, јер је сан једнак мислима о смрти, дакле, једнак страху, онда долази до игре коју дечак спроводи одлагањем сна, како би ухватио тренутак падања у сан „а све то како би се побиједила и преварила смрт.” (DELIĆ 1998: 45) Основа меланхолије јунака романа *Башиша, њејео* конципирана је као субјекатско порицање смрти, мајчине, очеве и властите. Уколико је идентитет дечака повезан са спречавањем смрти мајке и потрагом за оцем, онда дати идентитет и зависи од прича о оцу и мајци. Страх, као део меланхоличне свести, повезан је са објектом идентификовања. Стога је опасност од губитка објекта једнака опасности од губитка сопственог идентитета.³

Чувајући своју бесмртност, приповедач чува бесмртност текста у којем отац једино може бити жив: „То трагање за Оцем, то питање сопственог идентитета преображава се у борбу са смрћу, у отимање оца од смрти, у писање о изгубљеном оцу и изгубљеном детињству.” (DELIĆ 1998: 45) Дечак се тако, посредством приповедања и на даље, посредством пукотина у тексту, осећа свемоћним/бесмртним, стављајући своју меланхолију у службу текста који чува фигуру Оца и уприсутњује предмете. Тако дечак покушава да сачува део изгубљеног детињства и кроз предмете упркос њиховој нужној пропадљивости. Несигурни, страхом обузет јунак Кишовог романа, користи се књижевним текстом као начином да се фигура оца, не прежали, већ да се реконструише. Томе служи потрага дечака, која је део приповедачког речења напослетку, када сам приповедач почиње да се бави уметношћу. Меланхолична природа Андреаса Сама, изазвана лелујавом сенком оца, превазилази себе саму тако што тежи да одстрани узрок свог страха. Опстајањем текста романа приповедач јамчи свој тражени идентитет преко онога што се само текстом може

3 „[...] меланхолија садржи нешто више од нормалне жалости, код ње однос према објекту није једноставан, него га компликује сукоб амбиваленције. Амбиваленција је или конституционална, тј. припада љубавном односу тог ја, или проистиче управо из оних доживљаја који са собом носе претњу да ће се објект изгубити.” (FROJD 1986: 132)

уприсутнити – фигуре оца. Стога је, према мишљењу Александра Јеркова, оквир романа начин да се преиспита детињство и обелодани свест да оно што је нестало никада се више не може повратити:

„Опште пропадање вредности одјекује као епохална објава нихилизма с којом се приповедач Баште пепела растаје од своје приче. У причи је оживео свет детињства, у коме је, напоследку, између митске фигуре оца и слике породичног живота пронашао свој идентитет у писању песме, у уметничкој судбини.” (JERKOV 1993: 64)

Поставља се онда питање ко је гласник меланхолије, дечак Анди или приповедач Андреас Сам? Чини се да меланхолија, не више као романтичарско осећање, већ као део модернистичке самосвести о пропадљивости и непостојању каузалних веза, прати и дечака и приповедача, но на различите начине. Меланхолија дечака везује се за страх од смрти породице при чему је интензивно усредсређена на мајчину смрт: „У првом тренутку лакше ми је било поднети помисао на сопствену смрт, јер у њу, једноставно, нисам хтео да поверујем, него помисао на смрт своје мајке.” (KIŠ 1987:19) Јављање меланхоличног страха од смрти, последица је, како приповедач истиче, страха од немоћи, „јер ипак нисам био толико безуман да поверујем да ћу успети да спасем од смрти и њу и све своје.” (KIŠ 1987: 19) Меланхолични страх од смрти, принудно се разрешава одлагањем мисли о смрти, одлагањем сна. Но, ипак меланхолични страх наводи јунака на визуализовање сцена које би се, реализовањем страха, догодиле. Роберт Бартон је у „Анатомији меланхолије” истакао да је страх од смрти меланхолика замишљен као реализована смрт: „[...] страхују да ће сместа умрети, или да је неко од њихови драгих пријатеља зацело мртав [...]” (BARTON 1986: 64) Уколико бисмо Бартонову концепцију меланхоличног страха применили на страх дечака Андија, видели бисмо да је страх од смрти мајке праћен сликом већ мртве мајке: „Она ће лежати у постељи од цвећа (као што је прошле године лежала госпођа Меланија), а ја ћу је узалуд дозивати и љубити.” (KIŠ 1987: 21) Но, како се, с друге стране, јавља меланхолична немоћ приповедача? Бавећи се истражним поступцима у романима Данила Киша, Драган Бошковић осветљава природу приповедачеве немоћи, коју назива кризом:

„Приповедач овог романа *Башиџа, њејео*, (курзив М.П.) доживљава кризу могућег заснивања свог приповедног гласа на сопственим успоменама, што за последицу има нарастање свести о приповедању. У тренутку када се он нађе у позицији да коментарише границе сопственог поступка и предмет своје истраге, сама природа неће више бити мотивисана законом сећања него ће морати да буде потврђена доказним процедурама (документима, сведоцима, итд.) и интерпретацијом доказног материјала.” (BOŠKOVIĆ 2015: 39)

Меланхолична свемоћ дечака Андија прераста у меланхоличну кризу приповедача, Андреаса Сама, но креирање оквира приче, које узмиче дечаку, омогућено је приповедачу. Међутим, могућност која је приповедачу дата, да причу доврши, онемогућава даље уписивање успомена. Како закључује Александар Јерков:

„Прича је ухваћена у оквиру приповедачке свести, али она је управо оно што у

самој приповедачкој свести недостаје, оно што остаје изван поетичког разума. Приповедач свестан свога писања мора да преузме одговорност за романескни траг својих успомена. Приповедање тада не зависи толико до успомена, колико зависи од приповедачке воље.[...]Поетика је одсуство приче, а прича о поетици је прича о одсуству испричаног.” (JERKOV 1993: 65)

Проговор о присутном одуству, као узроку меланхолије јунака романа *Башиша, њејео* трансформише дотадашње поимање меланхоличности. Није више реч о безнадежности, већ о меланхоличној самосвести о (не)моћи, јунака и приповедача. Подривањем стварности и традиционално научених вредности, Кишов дискурс, како сматра Бошковић, омогућава спознају немоћи и бесмисла који је једини валидни смисао: „За разлику од савремених писаца, Киш је литерарном скепсом подривао политичку митологизацију друштва, указујући колико у поетичком и симболичком смислу дубоко књижевност може да продре у друштвено биће и да, као и увек до сада, понуди друштву ону ужасну спознају човековог удеса, који нам је још грчка трагедија завештала.” (BOŠKOVIĆ 2015: 182) Одсуство, као део Кишове приповедачке стратегије, није потребно (ни могуће) уприсутнити, већ показати да је утицај одсутног присуства управо у одсутности на чијем је месту празнина која сведочи смислу постмодернистичке, али и историјске и књижевне парадигме цепања целине, дисконтинуитета и празног места које је носилац значења. Говорећи о поетици Данила Киша, Милисав Савић закључује: „Задатак књижевности, бар онај круцијални, није да говори или да открива забрањене истине. Роман не треба – сматра Киш – да надокнађује одсуство полемике, социолошких студија, социографских радова, памфлета, па чак и фељтона и путописа.” (SAVIĆ 1993: 23)

Говорећи о мојсијевском позиву сакупљања литературе за очево ремек-дело, приповедач чини изненадну дигресију која отвара питања нестајања оца и поновног појављивања: „Тек много година касније сам схватио: мој отац је с јесени падао у депресију из које се будио тек у пролеће.” (KIŠ 1987: 58) Изнад физичке (не)присутности оца, јесте приповедачева жеља да се фигура оца реинкарнира и уприсутни као фрагментарни део недовршене приче о детињству. Фигура оца, како сматра Мирослав Егерић, није носилац одређеног карактера, већ процесуална личност, „он не поседује свој идентитет већ га открива.” (EGERIĆ 1998: 101) Меланхолично кружење дечака, као потреба да победи своју бесмртност идентификује се са приповедачевом жељом да креира рам своје приче. Фигура оца омогућава трагање, он се не да уприсутнити ни онда када је физички присутан, јер прича о оцу, оно што је приповедачу потребно, реализује се онда када ни дечак Анди ни отац више нису живи. Историјска парадигма заснована на успоменама трансформише се у одуству причу одраслог Андреаса Сама. Уколико је прича о оцу неухватљива, смисао приче о оцу јесте управо у потрази, јер како сматра Јовица Аћин: „Смисао меланхолије, баш као речи, може бити и онај растур смисла какав импликује меланхолија, реч за бољку онога који у писању, и не само у њему, воли понекад да види хетерогену смешу.” (AČIN 1986: 66) Модернистичка носталгија за прошлошћу, коју мајка континуирано усађује дечаку Андију: „Тако, полако и сасвим несвесно, мајка ме тровала успоменама, навикавајући ме да волим старе фотографије и сувенире, чај и патину” (KIŠ 1987: 220) коси се са, такође несвесним дечаковим признањем о

неповратној прошлости, која прети да из носталгичног уздисаја пређе у критичко признање смрти успомена: „А ја сам, жртва тог сентименталног васпитања, узди-сао заједно са њом за данима који се више никад неће вратити [...]” (KIŠ 1987: 221) Уколико је, читајући *Бидлију* покушао да одложи прародитељски грех, или пак да креирањем фантазија о далеким путовањима формира, према мишљењу Јована Делића, одбрамбене механизме којима се борио против стварности (DELIĆ 1997), дечак Анди, прихватањем сопствене смртности признаје и апсолут пропадљивости свих прошлих вредности. Оглашавајући носталгичну смрт детињства, кроз коју сахрањује породицу и себе, дечак Анди раскида са успоменама и „детињом меланхолијом” и улази у процес игре меланхоличног значења бесмисла као валидног смисла свог романескног дискурса:

„Том свеопштем умирању времена, моде и младости, моја мајка је покушавала каткад да успостави утопију неке мутне будућности у којој се није баш најбоље сналазила. Али то су биле само узалудне дигресије, засноване на нагађањима, па би опет, преко сјајне повести мојих ујака, историја полако и неминовно поново западала у прошлост, као у амбис, а око нас су лежале разасуте пожутеле фотографије као свело јесење лишће.” (KIŠ 1987: 221)

Закључак

Да је причу о детињству неопходно затворити како би се отворила могућност да се успостави одсутност као носилац значења, показују семиолошки кодови који наслућују пропадљивост и крај једног времена, упркос мајчином труду да предмете једне прошлости одржи функционалним. Употреба пропалих предмета има упућивачку функцију на субјекте којима припадају и семантичке вредности које са датим субјектима развијају. Стога су и ствари сведоци одсутног: људи, вредности, успомена, а њихова трошност симболичка веза са пропалим вредностима једног времена: „Присуство ствари не значи одсуство човјека, већ обрнуто, ствари су или у функцији метафоричне, односно метонимијске карактеризације лика, или у функцијиројења асоцијација и буђења успомена, или добијају симболички значај.” (DELIĆ 1997: 144) Мајчин оронули послужавник и пожутеле фотографије симболички се пројектују у пропаст куће, која симболички довршава коначну пропаст:

„Сведоци смо великог распадања свих вредности. Позлата је, од влаге и од наглих промена температуре којима је била изложена, почела да отпада са рамова, а са њом и боја са крила анђела-чувара, са Мона-Лизиних усана. Вукући се дуго по железницама, као споровозна роба, у време кад је мој отац играо своју животну улогу Ахашвероша, наш намештај се окрзао, и као заражен филоксером, почео да се распада, да труне [...] И сингерица моје мајке заувек је нестала у ратноме метежу, изгубила се као какво сироче, побегла у свет, преосетљива на потресе.[...] Свуда су сада у нашој кући царевале влага и зеленкастосива плесан, та једина боја у целом нашем дому, боја распадања.” (KIŠ 1987: 241–242)

Меланхолично опраштање од једног живота и прекидање са присутним стварима, односима и животом, симболички је довршено чином умирања ствари,

губљењем функционалности и сведочењем неупотребљивости. Влага, као непредстављива присутност, уздиже се изнад материјалне пропадљивости коју нагриза и, према мишљењу Александра Јеркова „влага има митске димензије. Она пробија као нека пра-твар спрам које треба да се постави породични живот.” (JERKOV 1972: 63) Уколико влага нагриза породичне ствари, водећи их ка обистињавању Андијевог страха – смрти, влага је уједно бесмртна, јер остаје након смрти свих ствари. Влага као пра-твар представља приповедачко средство да се уприсутни пукотина која нагриза текст који приповедач жели да уоквири. Стога се и меланхолија јавља као средство растакања текста и прошлости како би на место приповедача дошао ја-приповедач. Проговор о сопственој меланхолији трансформише се онда о причу о другости и односима које ја-приповедач гради према другима.

Цитирана литература

- AĆIN 1985: AĆIN, Jovica. Melanžholija u : časopis *Delo*. Ur. Odbor Jovica Aćin, Miroslav Egerić, Dragoš Kalajić i dr. 8/9, 66–67. [orig.] Аћин, Јовица. Меланжхолија у : часопис *Дело*. Ур. одбор Јовица Аћин, Мирослав Егерић, Драгош Калајић и др. 8/9, 66–67.
- BARTON 2006: BARTON, Robert. Anatomija melanholije u: *Časopis za književnost, umetnost i kulturu Gradac*. Čačak: izdavačko društvo Gradac. 160/161. 64–75. [orig.] Бартон, Роберт. Анатомија Меланхолије у : *Часопис за књижевност, уметност и културу Градац*, Чачак: Издавачко друштво Градац. 160/161. 64–75.
- BOŠKOVIĆ 2015: BOŠKOVIĆ, Dragan. *Zablude čitanja*. Beograd: Službeni glasnik.[orig.] Бошковић, Драган, *Заблуде читања*. Београд: Службени гласник.
- DELIĆ 1997: DELIĆ, Jovan. *Kroz prozu Danila Kiša ka poetici Kišove proze*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. [orig.] Делић, Јован. *Кроз прозу Данила Киша ка поетици Кишове прозе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- DELIĆ 1997: DELIĆ, Jovan. Vječna priča o djetetu i smrti (proza Danila Kiša prema Епу о Gilgamešu) u: *Pripovedačka umetnost Danila Kiša*. Novi Sad: Svetovi, 35–50. [orig.] Делић, Јован. Вјечна прича о дјетету и смрти (проза Данила Киша према Епу о Гилгамешу) у : *Приповедачка уметност Данила Киша*. Нови Сад: Светови. 35–50.
- EGERIĆ 1997: EGERIĆ, Miroslav. Čovek u nevremenu u : *Pripovedačka umetnost Danila Kiša*. Novi Sad: Svetovi. 99–101. [orig.] Егерић, Мирослав. Човек у невремену у : *Приповедачка уметност Данила Киша*. Нови Сад: Светови. 99–101.
- ESKIROL 2006: ESKIROL, Etjen. O lipemанији или melanholiji u : *Časopis za književnost, umetnost i kulturu Gradac*. Čačak: izdavačko društvo Gradac. 160/161. 83–93. [orig.] Ескирол, Етјен. О липеманији или меланхолији у : *Часопис за књижевност, уметност и културу Градац*. Чачак: издавачко друштво Градац. 160/161, 83–93.
- JERKOV 1991: JERKOV, Aleksandar. *Od modernizma do postmoderne, pripovedač i poetika, priča i smrt*. Beograd: Novi dani. [orig.] Јерков, Александар. *Од модернизма до постмодерне, приповедач и поетика, прича и смрт*. Београд: Нови дани.
- JERKOV 1993: JERKOV, Aleksandar. Okvir, ram, pukotina. Imanentna poetika romana Danila Kiša u : zbornik radova *Danilo Kiš između Cetinja i pononskog potopa*. Crna Gora: centralna narodna biblioteka Đurđe Crnojević. Knjiga 22. 61–89. [orig.] Јерков, Александар. Оквир, рам, пукотина. Иманентна поетика романа Данила Киша

у: зборник радова *Данило Киш између Цетиња и панонског потопа*. Црна Гора: централна народна библиотека Ђурђе Црнојевић. Књига 22. 61–89.

KRISTEVA 1994: KRISTEVA, Julija. *Crno sunce*. Novi Sad: Svetovi.

KRISTEVA 2006: KRISTEVA, Julija. Putanja melanholije u : *Часопис за књижевност, уметност и културу Градац*, Чачак: Издавачко друштво Градац. 160/161. 79–93. [orig.] Кристева, Јулија. Путања меланхолије у : *Часопис за књижевност, уметност и културу Градац*, Чачак: Издавачко друштво Градац. 160/161. 79–93.

SAVIĆ 1993: SAVIĆ, Milisav. Između trenutka i večnosti u : zbornik radova *Danilo Kiš između Cetinja i panonskog potopa*. Crna Gora: centralna narodna biblioteka Ђурђе Црнојевић. Књига 22. 21–27. [orig.] Савић, Милисав. Између тренутка и вечности у : зборник радова *Данило Киш између Цетиња и панонског потопа*. Црна Гора: централна народна библиотека Ђурђе Црнојевић. Књига 22. 21–27.

FROJD 2006: FROJD, Sigmund. Žalost i melanholija u: *Časopis za književnost, umetnost i kulturu Gradac*. Čačak: izdavačko društvo Gradac. 160/161. 120–134. [orig.] Фројд, Сигмунд. Жалост и меланхолија у : *Часопис за књижевност, уметност и културу Градац*, Чачак: издавачко друштво Градац. 160/161. 120–134.

HAČION 1996: HAČION, Linda. *Poetika postmodernizma*. Novi Sad: Svetovi.

Извори

KIŠ 1987: KIŠ, Danilo. *Bašta, pepeo*. Beograd: Prosveta. [orig.] Киш, Данило. *Башта, пепео*. Београд: Просвета.

Marija S. Pantović

THE NARRATIVE-PSYCHOLOGICAL PERSPECTIVE OF ANDREAS SAM: ON THE MELANCHOLY OF THE SELF-NARRATOR IN THE NOVEL BAŠTA PEPEO BY DANILO KIŠ

Summary

The paper discusses melancholy which is shown on different semantic levels in Kis's novel *Bašta, pepeo*. The meaning center refers to the melancholy of Andreas Sam and the unbreakable bond towards his father/mother. The meaning paradigm is expanded, additionally, by the intense presence of the mother and the absent presence of the father figure, and the aim of the work is to show how melancholy functions in the textual and psychological gaps of the self-narrator and narrator. The methodological basis on analysis of the boy's character, through pathological fear, allows him to by speaking about himself, speak of others, and vice versa.

Keywords: melancholy, child, narrator, self, mother, father, others

